

Q-TEAMADVIES NAV HET ZESDE BEZOEK VAN 2 SEPTEMBER 2011 AAN HET IJSSELPROJECT CoTiVo; TWEE DIJKVERLEGGINGEN (CORTENOEVER EN VOORSTERKLEI) EN DE AANLEG VAN EEN GEUL IN DE TICHELBEEKSE WAARD

Dit bezoek is het laatste bezoek van het Q-team voordat de documenten van de planstudie in definitieve vorm (half november 2011) voor de definitieve SNIP3-toets bij de PDR worden ingediend. De voortoets was al begonnen voordat het bezoek werd afgelegd.

De beide dijkverleggingen zijn noodzakelijke ingrepen om de veiligheidsdoelstelling voor de korte termijn te realiseren. In het SNIP3-voorstel is ook de maatregel voor de Tichelbeekse Waard opgenomen. Deze uiterwaardvergraving is onderdeel van de nog lopende IJsselstudie die door het Deltaprogramma wordt uitgevoerd. Bij de beslissing van het rijk over de SNIP3-plannen zal blijken of de ingrepen voor de Tichelbeekse Waard wel of niet op steun van het rijk kunnen rekenen.

Vooraf

Tijdens het laatst gehouden overleg op 18 februari 2011 werd het Q-team geconfronteerd met grote problemen bij de planstudies voor de beide dijkverleggingen. Er was sprake van een worsteling om nog acceptabele reliëfvolgende vergravingen te kunnen realiseren bij de dijkverleggingen in Cortenoever en Voorsterklei. Dat leek een bom onder het inrichtingsplan omdat er te grootschalige vergravingen nodig bleken om de gewenste waterstandsverlaging te kunnen realiseren. Het Q-team concludeerde dat er dringend behoefte was aan optimalisaties om nog te kunnen spreken van vergravingen met respect voor het waardevolle reliëf. De projectgroep onderkende dit en heeft vervolgens op 20 april een workshop georganiseerd met zeventien betrokken adviseurs, waaronder een Q-teamlid en de adviseur ruimtelijke kwaliteit van de PDR.

Met de toegestuurde plandocumenten (het concept-Inrichtingsplan en het verslag van de workshop), de uitstekende presentatie en de discussie, heeft het Q-team voldoende informatie om een voldragen advies te geven. Uiteraard kan het Q-team niet op de hoogte zijn van alle aspecten die bij deze planstudie spelen. Het overleg was plezierig en collegiaal; iets wat het Q-team wederom op prijs stelt.

Hoofdpunt van advies

Het Q-team is blij met de inspanningen van de projectgroep en de riviertakmanager om, ondanks het tijdverlies van een paar maanden, de optimalisatieslag rond de beide dijkverleggingen toch te laten uitvoeren. Het resultaat is er naar! Het Q-team complimenteert de projectleider, Johan van den Boomgaard, en de ontwerper Tijs van Loon met de geslaagde ontwerpen voor Cortenoever en Voorsterklei. Gegeven de knellende bestuurlijke randvoorwaarden inzake de overstromingsfrequentie van 1:25 jaar is dit een mooie prestatie. Zowel wat betreft de inhoud als wat betreft het proces. Voor alle duidelijkheid: het Q-team blijft de nu voorliggende, niet gewijzigde plannen voor de Tichelbeekse Waard afwijzen.

Voor het eerst sinds het aantreden van het Q-team gaat het hoofdpunt van advies over de bijzondere kwaliteit van het Inrichtingsplan. Dat is nieuw en plezierig om te constateren. Het Q-team stelt tevreden vast dat de optimalisaties niet alleen een beter plan hebben opgeleverd maar ook een goedkoper plan (minder grondverzet) en meer draagvlak van de boeren die in eerdere versies behoorlijk wat grond kwijt zouden raken.

Dit sterkt het Q-team in zijn overtuiging dat aandacht voor ruimtelijke kwaliteit niet alleen betere, maar vaak ook goedkopere plannen kan opleveren.

Het Q-team vertrouwt er op dat de initiatiefnemer in de uitvoeringsfase de inhoudelijke lijn blijft doorzetten en een goede regie blijft voeren op het proces. Het Q-team ziet als het hoofdpunt van advies:

- Houd de verbeterde plannen voor beide dijkverleggingen nu vast; verbeter deze op een paar onderdelen (zie bij Overige adviezen) en leg de cruciale details vast in het definitieve SNIP3-plan.

Overige adviezen

Naar een succesvolle oplevering van de beide dijkverleggingen.

De projectleider is blij dat het Q-team de vorige keer heeft aangedrongen op een doorwrochte optimalisatieslag. Het zorgde voor enige vertraging in de planning maar de resultaten zijn er naar: een duidelijke verbetering van de ruimtelijke kwaliteit van de beide dijkverleggingsplannen (minder vergravingen) en een ontwerp dat goedkoper is en een groter draagvlak heeft bij de betrokken agrariërs. Het Q-team onderschrijft de aanpassingen die zijn gemaakt en heeft nog een paar verbeteringsmogelijkheden gesignaleerd. Er is een duidelijke les te trekken uit het gevolgde proces: wacht niet te lang met een optimalisatieslag; zet alle disciplines op tijd in als er signalen zijn dat de kwaliteit in het gedrang komt en bespaar niet op het aantrekken van extra deskundigheid. Het is voor het Q-team van belang dat ook de uitwerkingen van de cruciale onderdelen en detailleringen in het SNIP3-voorstel gaan landen.

Advies 1:

Houd de resultaten vast en zorg dat in het SNIP3-voorstel de cruciale details zijn uitgewerkt. Voorkom verrassingen in de voorbereiding op de uitvoeringsfase.

Tichelbeekse Waard

De plannen van de Tichelbeekse Waard zijn niet aangepast. Het Q-team herhaalt hier het advies dat in het vijfde Q-teamadvies (bezoek van 9 juli 2010) is opgenomen: *“Het Q-team is verrast door de plannen voor de Tichelbeekse Waard. De stedenbouwkundige ontwikkeling van de Hoven – en daarmee de integrale opgave – is op een laag pitje gezet, terwijl de veiligheidstaakstelling is gemaximaliseerd. Daarmee verdwijnt de relatief slanke geul, waar het Q-team de vorige keer in meegedacht heeft, weer achter de horizon. De taakstelling van 12 cm betekent dat er geen goed plan voor een geul of hank is te maken. De taakstelling vereist immers een brede uitstroom nabij de spoorbrug. Zo ontstaat een ‘veel te breed water voor Zutphen’; deze situatie zal gedurende het jaar vaak het beeld zijn. Het is voor het Q-team niet duidelijk waar de lokale taakstelling van 12 cm op gebaseerd is. Al eerder heeft het Q-team aangegeven een verkenning van andere mogelijkheden te willen zien voor de ingrepen voor de lange termijn bij Zutphen. Hier volgt een gedeelte uit het verslag van het overleg van 26 maart 2010: “Ga na of het mogelijk is (toegestaan wordt) ook verdergaande oplossingen te verkennen dan alleen het graven in de Tichelbeekse Waard: oplossingen die de flessenhals van Zutphen ter plaatse van de stadsbrug aanpakken (‘buiten de lijntjes kleuren’). Zo kan bijvoorbeeld worden gedacht aan het iets terugleggen van de dijk bij De Hoven, waarbij deze tot een geïntegreerde woondijk-deltadijk wordt omgevormd. Dat kan misschien al los van herziening van de infrastructuur, maar beter nog geïntegreerd. Ook aan de overkant van de rivier is het geven van meer ruimte mogelijk (bij de Mars). Door de boulevard onder de spoorbrug en verder benedenstrooms door te laten lopen levert deze in één keer een forse verbetering van de ruimtelijke kwaliteit van het rivierfront. Deze suggesties zijn al eerder door het Q-team gedaan en het is nu een goed moment om dergelijke ontwerpvarianten te gaan verkennen. Wat doen ze hydraulisch, wat kosten ze, en wat leveren ze aan ruimtelijke kwaliteit?”*”

'Wat is het no-regretkarakter van de huidige plannen? In hoeverre is de inzet van de Nota Ruimtegeden (niet minder dan € 20 miljoen!) vanzelfsprekend, nu de integrale gebiedsontwikkeling van de wijdere omgeving (grijze en rode enveloppen) ongewis is? Er zijn andere riviermaatregelen die integraler zijn en wel aansprekende resultaten laten zien, ook voor de lange termijn. Het Q-team denkt aan de projecten bij Lent en bij Kampen.

De uitdaging voor de komende tijd ligt in het verkennen van een andere set van no-regret maatregelen. Deze kunnen enkele onderdelen van de TW omvatten, zoals de voet- en fietspaden maar zeker ook de upgradering van de Tichelbeek en de aansluiting van het riviersysteem op de Veluwebeken bij de beide 'poorten' in de EHS. Maar het is zaak de andere enveloppen van het plan 'in één keer goed' nog eens te bekijken op kansrijke eerste ingrepen die inspelen op het verbeteren van de ruimtelijke kwaliteit.

Advies 2:

Zet in op een snelle maar gedegen verkenning van andere lange-termijnopties dan alleen de geul bij de Tichelbeekse Waard. Focus daarbij op de kansen en bedreigingen voor de ruimtelijke kwaliteit van de verschillende opties. Stel een set van alternatieve 'geen-spijt-maatregelen voor de verbetering van de ruimtelijke kwaliteit samen'. Zoek naar kwaliteitsimpulsen die de riviermaatregelen op de korte termijn kunnen bieden."

Een jaar later kan hier nog aan toegevoegd worden: zie nu af van uitvoering van de plannen voor de Tichelbeekse Waard – die geen essentiële PKB-maatregel is – en onderzoek alternatieven in het kader van het Deltaprogramma Rivieren.

Landschapsbeeld Cortenoever

In het plangebied liggen fraaie cultuurhistorische elementen en structuren, die het verhaal vertellen van het rivierenlandschap van de IJssel, zoals terpen, historische kades en waardevolle bebouwing. Het Q-team vindt dat de plannenmakers er uitstekend in zijn geslaagd daarmee rekening te houden. Uitzondering is het zuidwestelijke deel van Cortenoever. Hier blijft nu weinig beplanting over. Het is een leeg landschap geworden; al het 'hout' is er uit. Kijk of er nog aanvullende beplanting mogelijk is; bijvoorbeeld rond de RWZI en/of door de erven langs het dijklichaam aan de binnendijkse kant met opgaand groen af te zomen. Zo kan het contrast binnen- versus buitendijks ook nog worden versterkt: met rugdekking vanaf de dijk uitzicht over de uiterwaarden.

Advies 3:

Onderzoek waar extra beplanting kan komen in het zuidwestelijke deel van Cortenoever. Voorkom dat dit gebied uit de toon valt en een niet erg fraai landschapsbeeld na de ingrepen overblijft.

Fiets- en onderhoudspaden

Cortenoever en Voorsterklei worden beperkt ontsloten voor de recreant. Over de kruin van de nieuwe bandijk wordt een doorgaand vrijliggend fietspad gerealiseerd. Het hoger gelegen fietspad biedt fraaie zichten over de omgeving. Verder worden in beide gebieden echter geen recreatieve wandel- of fietspaden gerealiseerd. Het onderhoudspad op de bestaande bandijk is niet toegankelijk voor fietsers en wandelaars in verband met verstoring van natuurwaarden (o.a. ganzen) in de uiterwaarden. Het team vraagt de breedte en de materialisatie van de onderhoud- en fietspaden nog eens goed te bekijken. Maak de onderhoudspaden zo smal mogelijk en de fietspaden niet breder dan anderhalve meter (asfalt) met aan weerskanten smalle schrikbermpjes van graskeien. Waar het fietsen strijdig is met het vigerende Natura 2000-beleid (foeragerende ganzen) is er volgens het Q-team een simpele oplossing die het al eerder heeft geadviseerd: sluit het onderhoudspad af in de periode waarin de verstoring niet mag optreden, maar stel het pad buiten die periode gewoon open.

Advies 4:

Kijk nog eens goed naar de detaillering van de onderhouds- en fietspaden. Maak deze zo smal mogelijk; de fietspaden met 1,5 meter asfalt met aan beide kanten een strook graskeien voor onderhoudsvoertuigen. Sluit het onderhoudspad op de oude bandijk alleen periodiek.

Aanbesteding: cruciale details, contractvorm van de aanbesteding

Het waterschap hanteert een eigen systeem van contractbeheersing na de aanbesteding. Vele details worden omschreven; zoals de plaats en de vorm van de waterkeringen, de vergravingen, etc. De materiaalkeuze is aan de aannemer. Dus deels een Engineering & Construct-opzet. Voor de twee nieuw te bouwen gemalen worden per gemaal drie ontwerpen gevraagd waaruit wordt gekozen. Het Q-team heeft zorgen dat er toch nog missers kunnen komen en vraagt met klem bij de definitieve SNIP3-plannen zoveel mogelijk uit te werken en bij de uitvoering een supervisor aan te stellen.

Advies 5:

Het Q-team ziet als de nog bij SNIP3 uit te werken cruciale details de volgende onderdelen:

- Het beloop en de profielen van de waterkeringen, de overgangen in de lengterichting; de op- en afritten; voorkom knikken.
- De profielen en de materialisering van de onderhouds- en fietspaden.
- Eventuele recreatieve voorzieningen.

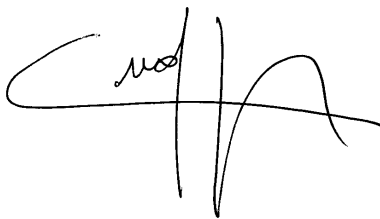
Wees alert op een goede afstemming van de technische tekeningen en de ontwerptekeningen van de landschapsarchitect; het kan anders nog goed fout gaan.

Tot slot

Het Q-team is zeer positief over de aangepaste plannen voor Voorsterklei en Cortenoever; op kleine onderdelen geeft het Q-team nog adviezen die het projectteam niet voor problemen stellen. Het onveranderde plan voor de Tichelbeekse Waard wijst het Q-team af, zoals al na het vorige (vijfde) bezoek is aangegeven.

Als er goed wordt voorgesorteerd op de uitvoeringsfase en daar de ruimtelijke kwaliteit goed wordt geborgd (onder andere door het aanstellen van een supervisor), dan heeft het Q-team vertrouwen dat er uiteindelijk twee mooie dijkverleggingen worden gerealiseerd die respect tonen voor en kwaliteit toevoegen aan het mooie IJssellandschap bij Zutphen.

Namens de Rijksadviseur voor het landschap, Yttje Feddes,
Namens het Q-team,

Maurits de Hoog, plaatsvervangend voorzitter,
9 september 2011.

